

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu järjestö tai yhdistys

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Kirjon omaishoitajat ry pitää tärkeänä, että lainsäädäntö turvaa lapsen oikeuden suojeluun, turvallisuuteen ja oikea-aikaiseen apuun. Samalla katsomme, että esitykseen sisältyy neurokirjon lasten, nuorten ja heidän perheidensä näkökulmasta merkittäviä riskejä, jos neurokirjon ilmenemismuotoja, kuormitusta ja perheen todellista tuen tarvetta ei tunnisteta riittävästi. Neurokirjon lapsia ja nuoria voi päätyä vaativien palvelujen tai lastensuojelun piiriin myös tilanteissa, joissa taustalla on pitkään tunnistamatta jäänyt tuen tarve, palvelujärjestelmän epäonnistuminen tai perheen uupuminen ilman oikea-aikaista tukea.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Esitys vastaa tavoitteisiin vain osittain. Lastensuojelulainsäädännön selkiyttäminen ja rajapinnan tarkentaminen voivat olla kannatettavia tavoitteita. Samalla on kuitenkin riski, että painopisteen siirtäminen perustasolle, velvoitteiden keventäminen ja joustavoittaminen eivät yksin ratkaise ongelmia, jos neurokirjon lasten ja perheiden erityispiirteitä ei tunnisteta riittävästi. Oikea-aikainen tuki ei toteudu, jos neurokirjon kuormitus, käyttäytyminen tai perheen uupuminen tulkitaan liian kapeasti.

3. Mikä seuraavista vaihtoehtoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

Nyt esitetty ratkaisu

Perustelut tiiviisti

Pidämme nyt esitettyä ratkaisua lähtökohtaisesti tarkoituksenmukaisempana kuin kaikkein laajinta siirtoa sosiaalihuoltolakiin, mutta korostamme, että rajapinnan on oltava käytännössä selkeä. Neurokirjon lasten ja perheiden tilanteissa on erityinen riski siihen, että pitkäaikainen kuormitus, käyttäytymisen haasteet tai perheen uupuminen tulkitaan väärin joko liian kevyesti pelkkänä perustason tukitarpeena tai liian nopeasti suojelukysymykseksi. Rajapinnan toimivuus edellyttää, että ammattilaisilla on riittävä ymmärrys neurokirjon ilmenemismuodoista ja että palvelusta toiseen siirtymisen perusteet ovat lapsen ja perheen näkökulmasta ennakoitavia ja ymmärrettäviä.

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Pidämme tärkeänä, että lain yleisissä säännöksissä lapsen etu, oikea-aikainen tuki ja suojelun tarpeen arviointi rakentuvat riittävän vahvan kokonaisarvion varaan. Neurokirjon lasten tilanteissa käyttäytyminen, vetäytyminen, aistikuormitus, toiminnanohjauksen vaikeudet tai voimakas reagointi voivat näyttäytyä ulospäin tavalla, joka altistaa väärille tulkinnoille. Käytännön toimivuuden kannalta on olennaista, että lain toimeenpano ei perustu liian kapeaan käytöstulkintaan, vaan huomioi myös neurokirjon piirteet, kuormituksen vaikutukset ja perheen saaman tai saamatta jääneen tuen.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Arvioimme, että muutoksella voi olla sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia. Myönteistä on, jos asiakkuuden alkaminen ja päättymisen selkiytyvät. Kuitenkin neurokirjon lasten ja nuorten kohdalla on tärkeää varmistaa, ettei asiakkuuden alkamisen kynnyksessä nouse tilanteissa, joissa tuen tarve on todellinen mutta vaikeasti tunnistettava. Vastaavasti asiakkuuden päättymisen ei tule perustua liian nopeaan arvioon tilanteen rauhoittumisesta, jos taustalla oleva kuormitus, tuen tarve tai perheen jaksamisen hauraus on edelleen olemassa. Muutoin vaarana on toistuva palveluihin palaaminen entistä raskaammassa vaiheessa.

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Pidämme joustavoittamista ongelmallisena. Neurokirjon lasten ja nuorten tilanteet ovat usein monimutkaisia, pitkäkestoisia ja koko perheen arkeen vaikuttavia. Niissä tarvitaan aikaa, jatkuvuutta ja mahdollisuutta muodostaa riittävän syvä käsitys lapsen tilanteesta. Jos asiakasmäärät kasvavat tai mitoituksen sitovuus heikkenee, riski väärille tulkinnoille, pinnallisille arvioille ja liian myöhäiselle puuttumiselle kasvaa. Tämä voi heikentää sekä lapsen oikeusturvaa että perheen mahdollisuutta saada tilanteeseensa oikeanlaista tukea.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Tehtävien selkiyttäminen voi olla hyödyllistä, jos se tukee vastuunjakoja ja työn ennakoitavuutta. Samalla vaikutukset riippuvat siitä, jääkö sosiaalityöntekijälle tosiasiallisesti riittävästi aikaa arvioida lapsen tilannetta, tavata lasta ja perhettä sekä seurata tuen vaikuttavuutta. Neurokirjon lasten tilanteissa tarvitaan erityistä herkkyyttä erottaa toisistaan suojelun tarve, puutteellisesti tunnistettu neurokirjon mukainen tuen tarve sekä perheen kuormitus. Ilman tätä selkiytyminen voi jäädä muodolliseksi.

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

Pidämme tärkeänä, että vastuut eivät jää epäselviksi eikä lapsen ja perheen palvelupolku pirstaloitu. Neurokirjon lasten tilanteissa palvelut ovat usein jo valmiiksi hajallaan, ja läheiset joutuvat koordinoimaan kokonaisuutta huomattavan paljon. Lastensuojelun järjestämisen ja kustannusvastuun sääntelyn tulee tukea sitä, että lapsen tilanteesta muodostuu yhtenäinen kokonaiskuva ja että vastuu lapsen tuesta ei käytännössä siirry läheisille. Käytännön toimivuuden kannalta olennaista on myös se, että alueelliset erot eivät johda siihen, että neurokirjon lasten arviointi ja palveluihin pääsy vaihtelevat kohtuuttomasti.

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ratkaisu voi nopeuttaa menettelyä, mikä voi joissakin tilanteissa olla lapsen edun mukaista. Samalla se lisää tarvetta varmistaa oikeusturva, päätöksenteon huolellisuus ja riittävä asiantuntemus. Neurokirjon lasten kohdalla tutkimiseen liittyvät ratkaisut voivat olla erityisen herkkiä, koska lapsen kuormitus, reagointi tai yhteistyö vaikeassa tilanteessa voi näyttäytyä tavalla, joka ei kerro lapsen tilanteesta koko totuutta. Siksi päätöksenteossa on varmistettava riittävä moniulotteinen arviointi ja lapsen erityispiirteiden ymmärtäminen.

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosääntelyä?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Ehdotukset voivat joiltain osin selkiyttää sääntelyä, mutta käytännön toimivuus riippuu siitä, kuinka johdonmukaisesti niitä sovelletaan. Neurokirjon lasten ja nuorten tilanteissa päätöksenteon tulee perustua riittävän laajaan kokonaisarvioon. Jos sääntely selkiytyy paperilla mutta soveltamiskäytännöissä jää epäselväksi, miten neurokirjon ilmenemismuodot, kuormitus ja perheen todellinen tilanne huomioidaan, oikeusturva ei tosiasiallisesti parane.

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Yhdenmukaisuus voi lisätä ennakoitavuutta, mutta samalla on varmistettava, ettei sääntely heikennä käytännössä edunvalvonnan saatavuutta tai laatua. Neurokirjon lasten ja nuorten tilanteissa lapsen mielipiteen, edun ja kokemuksen esiin saaminen voi vaatia erityistä herkkyyttä, aikaa ja ymmärrystä. Jos palkkiot tai kulukorvaukset muodostuvat liian kapeiksi suhteessa tehtävän vaativuuteen, vaikutuksena voi olla, että osaava edunvalvonta heikkenee.

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

Pidämme tärkeänä, että lapsen osallisuus ja oikeus tulla ymmärretyksi toteutuvat myös niissä tilanteissa, joissa lapsen tapa ilmaista itseään, säädellä kuormitustaan tai osallistua vuorovaikutukseen poikkeaa tavanomaisesta. Neurokirjon lasten kohdalla tämä on erityisen tärkeää.

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Lapsen osallisuutta koskevan sääntelyn toimivuus ratkaistaan käytännössä siinä, tuleeko lapsi aidosti kuulluksi vai vain muodollisesti kuulluksi. Neurokirjon lasten kohdalla osallisuus voi edellyttää enemmän aikaa, vaihtoehtoisia viestintätapoja, rauhallista ympäristöä, ennakoitavuutta ja ammattilaisen kykyä tunnistaa kuormituksen vaikutus vuorovaikutukseen. Lapsen oikeus tulla kuulluksi ei saa jäädä riippuvaiseksi siitä, kuinka hyvin lapsi kykenee toimimaan juuri sillä tavalla, jota järjestelmä odottaa.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Menettelysäännösten tulee tukea ennakoitavuutta, ymmärrettävyyttä ja oikeusturvaa. Neurokirjon lasten ja heidän perheidensä näkökulmasta on tärkeää, että menettely ei kuormita tarpeettomasti eikä perustu oletukseen yhdenmukaisesta toimintatavasta tai viestintäkyvystä. Käytännön toimivuus edellyttää myös sitä, että lapsen, vanhempien ja läheisten kuormitus tunnistetaan menettelyn aikana eikä sitä tulkita virheellisesti välinpitämättömyydeksi tai yhteistyöhaluttomuudeksi.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Avohuollon vahvistaminen on lähtökohtaisesti kannatettavaa. Samalla on varmistettava, ettei avohuollosta tule käytännössä liian kevyt tai yleisluonteinen ratkaisu tilanteisiin, joissa perhe tarvitsee vahvaa, pitkäjänteistä ja arkeen kiinnittyvää tukea. Neurokirjon lasten ja perheiden kohdalla avohuollon toimivuus riippuu siitä, onko tuki riittävän oikeanlaista, yksilöllistä ja kuormitusta aidosti vähentävää. Muutoin vaarana on, että perheiden tilanteet ehtivät kriisiytyä ennen kuin tuki vaikuttaa.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Lyhentäminen voi joissakin tilanteissa tukea nopeampaa arviointia ja ehkäistä tarpeettoman pitkää epävarmuutta. Samalla on riski, että vaativissa tilanteissa kokonaisarvio jää liian kiireiseksi. Neurokirjon lasten kohdalla tilanteen ymmärtäminen voi vaatia aikaa, koska kuormitus, reagointi ja vuorovaikutus voivat vaihdella suuresti ympäristön mukaan. Siksi vaikutukset riippuvat siitä, kyetäänkö lyhyemmässä ajassa muodostamaan riittävän luotettava ja moniulotteinen arvio.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Huostaanottoa koskevan sääntelyn on turvattava lapsen etu ja suojele silloin, kun siihen on todellinen tarve. Samalla on välttämätöntä varmistaa, ettei huostaanoton arviointi perustu tilanteissa, joissa neurokirjon piirteitä, kuormitusta tai puutteellisesti tunnistettua tuen tarvetta tulkitaan virheellisesti suojelukysymykseksi. Neurokirjon lapsen voimakas oireilu tai perheen äärimmäinen kuormitus voi kertoa myös siitä, että oikea-aikainen tuki on puuttunut liian pitkään. Tämän erottaminen varsinaisesta huostaanoton tarpeesta on lapsen oikeusturvan kannalta olennaista.

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Vastuunjaon selkeyttäminen ja valvonnan täsmentäminen ovat kannatettavia. Neurokirjon lasten kohdalla sijoituspaikan soveltuvuus, henkilöstön osaaminen, ympäristön kuormittavuus ja lapsen yksilöllisten tarpeiden ymmärtäminen ovat erityisen keskeisiä. Selkeämpi vastuunjako voi tukea sitä, että lapsen tarpeet huomioidaan paremmin myös sijoituksen aikana.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoido): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Mitoituksen täsmentäminen voi lisätä selkeyttä, mutta joustavoittamiseen liittyy riskejä. Neurokirjon lasten kohdalla turvallisuus, kuormituksen hallinta, ennakoitavuus ja yksilöllinen tuki voivat edellyttää enemmän aikuisen läsnäoloa, ei vähemmän. Jos joustavuus käytännössä johtaa alimitoitettuun arkeen tai liian vähäiseen osaamiseen, seurauksena voi olla lapsen kuormituksen lisääntyminen, rajoitusten käytön kasvu tai sijoituksen epäonnistuminen.

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Tehtävien erottaminen voi selkeyttää rooleja, mutta käytännön vaikutukset riippuvat siitä, miten järjestely toteutetaan ja millaista osaamista turvahenkilöillä on. Neurokirjon lasten ja nuorten kohdalla on erityisen tärkeää, ettei turvallisuutta rakenneta tavalla, joka lisää pelkoa, kuormitusta tai väärinymmärrystä. Turvahenkilöiden käytössä on varmistettava lapsen oikeudet, suhteellisuus ja riittävä ymmärrys neurokirjon ilmenemismuodoista.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

Rajoitustoimien käyttö on aina vakava puuttuminen lapsen oikeuksiin. Neurokirjon lasten kohdalla on erityisen tärkeää, ettei kuormituksesta, aistiherkkyydestä, säätelyn vaikeuksista tai poikkeavasta reagoinnista seuraa tarpeettomasti rajoituksia. Käytännön toimivuuden kannalta olennaista on, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen erottaa toisistaan turvallisuutta uhkaava tilanne ja neurokirjon mukaisesta kuormituksesta johtuva reagointi. Muutoin rajoituksia voidaan käyttää tilanteissa, joissa oikeampi ratkaisu olisi ympäristön, vuorovaikutuksen tai tuen muuttaminen.

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Jälkihuollon toimivuus on erityisen tärkeää myös neurokirjon nuorten kohdalla. Siirtymät palvelusta toiseen, itsenäistymisen vaatimukset, opiskelu, asuminen ja arjen hallinta voivat kuormittaa voimakkaasti. Jälkihuollon tulee olla riittävän pitkäjänteistä, yksilöllistä ja käytännöllistä. Muutoin vaarana on, että nuori jää liian nopeasti ilman sellaista tukea, jota hän tosiasiansa edelleen tarvitsee.

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantuloa koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

Voimaantulossa on varmistettava, että hyvinvointialueilla on riittävästi aikaa, ohjeistusta ja koulutusta uuden sääntelyn toimeenpanoon. Tämä on erityisen tärkeää neurokirjon lasten ja nuorten näkökulmasta, jotta lain soveltaminen ei jää liikaa paikallisten tulkintojen varaan eikä alueellinen yhdenvertaisuus heikkene.

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUV) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUV-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

Pidämme tärkeänä, että koulutuksen jatkuvuus ja saavutettavuus turvataan myös kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleville nuorille. Neurokirjon nuorten kohdalla koulutuksellinen tuki, ennakoitavuus ja siirtymien hallinta ovat usein erityisen merkityksellisiä. Lisärahoituksen vaikutuksia on arvioitava myös sen perusteella, tukeeko se aidosti nuoren yksilöllistä etenemistä ja ehkäiseekö se koulutuksesta putoamista.

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

Osittain. Taloudellista arviointia olisi tärkeää täydentää erityisesti siltä osin, miten väärin tunnistettu tai liian myöhään tunnistettu tuen tarve lisää myöhempiä kustannuksia. Neurokirjon lasten ja nuorten kohdalla oikea-aikainen, riittävän osaava ja oikeanlainen tuki voi ehkäistä tilanteiden kriisiytymistä ja raskaampien toimenpiteiden tarvetta. Tätä näkökulmaa olisi perusteltua arvioida nykyistä vahvemmin.

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

Pidämme tärkeänä, että taloudellisia vaikutuksia tarkastellaan paitsi välittömien kustannusten myös pidemmän aikavälin vaikutusten näkökulmasta. Jos sääntely heikentää oikea-aikaisen ja oikeanlaisen tuen toteutumista, kustannukset voivat siirtyä myöhemmiksi ja raskaammiksi. Neurokirjon lasten ja perheiden kohdalla tämä riski on erityisen todellinen, jos tilanteiden taustalla oleva kuormitus tai tuen tarve jää puutteellisesti tunnistetuksi.

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

Osittain ei. Esitys ei anna vielä riittävän vahvaa kuvaa siitä, millaisia vaikutuksia sääntelyllä voi olla neurokirjon lasten, nuorten ja heidän perheidensä näkökulmasta. Erityisesti puutteelliseksi jää arvio siitä, miten väärintulkinnan riski, puutteellinen neurokirjon tuntemus, perheiden pitkäaikainen kuormitus ja alueelliset erot voivat vaikuttaa siihen, ketkä ohjautuvat erityisen suojelun tai vaativien palvelujen piiriin. Näitä vaikutuksia olisi arvioitava nykyistä vahvemmin lapsen oikeusturvan ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

27. Vapaamuotoiset huomiot

Haluamme korostaa, että neurokirjon lasten ja nuorten mahdollinen yliedustus vaativissa palveluissa tai lastensuojelun kaltaisissa rakenteissa voi kertoa myös palvelujärjestelmän epäonnistumisesta, ei vain lasten tai perheiden ongelmista. Jos oikea-aikainen tuki puuttuu, neurokirjon ilmenemismuotoja ei tunnisteta tai perheen uupumusta tulkitaan väärin, lapsi voi päätyä raskaampien toimenpiteiden piiriin osin vääristä syistä. Tämän vuoksi lain toimeenpanossa on varmistettava riittävä koulutus, ohjeistus ja seuranta, jotta neurokirjon lasten tilanteita arvioidaan yhdenvertaisesti ja riittävän ymmärtävästi eri alueilla.

Elomaa Eini
Kirjon omaishoitajat ry